

М. Е. МЕРСИ

ФАБРИЧНІ РОЗГОВОРИ ПРО ЕКОНОМІЮ

НХ 86
М3418

ЦІНА 25 Ц.

НАКЛАДОМ "УКРАЇНСЬКИХ РОБІТНИЧИХ ВІСТИЙ"

Вінніпег, Ман.

1920.

National Library
of Canada

Bibliothèque nationale
du Canada

HA

М. Е. МЕРСИ

ФАБРИЧНІ РОЗГОВОРИ ПРО ЕКОНОМІЮ

НУКRDUP

ЦІНА 25 Ц.

НАКЛАДОМ "УКРАЇНСЬКИХ РОБІТНИЧИХ ВІСТИЙ"

Вінніпег, Ман.

1920.

HX86
M3418

еш,
но:
да,

пере
дост
сами
післ
ті.

фаб
ра
силу
ком
згод
дру

фаб
шин
нач
потр
ки,

ков
вал
пра
лик
вик

ФАБРИЧНІ РОЗГОВОРИ ПРО ЕКОНОМІЮ.

Лекція I.

ЩО ПРОДАЄШ КАПІТАЛІСТОВИ?

Если ти є робітником, то без згляду на те, де ти працюєш, в фабриці чи копальні, знаєш, що є два роди сили, імено: людська або сила робоча і сила природи, як пара, вода, електричність, газ і т. п.

Властитель нової фабрики бочок в Індіяні прийшов до переконання, що буде дешевше, если якась инша компанія достарчить йому "сили" для оперованя фабрики, чим він самий мав би замовляти машини до виробленя сили. І тому післав за представителями трох компаній в тім же таки міс-ті.

Перший агент був від компанії, котра хотіла гонити фабричні машини силою пари; другий був від компанії, котра хотіла продати йому газолінову машину, що витворює силу через експльозію газу; а третій прийшов від великої компанії, котра достарчує електричної сили. Сей послідний згодив ся давати електричну силу за низшу ціну, чим два другі і через се розумієсь, він дістав контракт.

Тоді властитель був вже майже готовий отворити свою фабрику. Дерево (сирий матеріял) мав на поготові; мав машини; також і силу, що буде порушувати сі машини. А одначе щоби пустити фабрику в рух і почати виріб бочок, потрібно було ще одної річи. Є се товар, котрий ви, робітники, достарчаєте. Є се людська сила — робоча сила.

Сто літ тому взад майже все було вироблюване людською робочою силою, але поступенно винаходили і улїпшували машини, а сі знова щораз більше зменшували людську працю, якої було потрібно, щоби виробляти предмети. Великі машини, що порушують ся парою або водною силою, виконують велику часть тяжкої і трудної праці. Але власти-

тель фабрики або копальні потребує ще іншої сили, котра управляла би машинами. Він потребує ще доконче і твоєї робочої сили.

Фабрикант бочок в Індіяні сказав, що він потребує “рук”, т. є. людської робочої сили. Проголосив отже в газеті: “Потрібно робітників”. Розуміє ся, що він не хотів купувати робітників раз на все, так як куповано давнійше невольників. Ні, він тільки “наняв” декотрих робітників до праці. Він купив людську силу, т. є. робочу силу, а ти продав йому свою робочу силу так само, як скотоводець продає худобу, або пекар продає хліб. Ти пішов до властителя продати свій товар. Він задумував купити робочу силу і если твоя ціна була низька, то правдоподібно ти дістав “заняте”.

Декотрі з нас працюють довгі роки заки зрозуміють, що ми робітники, маємо один “товар” на продаж. Як довго ми здібні до праці, то все пробуємо найти купця на нашу робочу силу. Шукаємо “занятя” і властителя. Если муштини і женщины не мають інших средств до життя, а хочуть жити, то мусять продавати свою робочу силу.

Товар є щось такого, що заспокоює якусь людську потребу, щось, що зістало вироблене людською силою на продаж або для виміни. Убране, яке ви вишете самі для себе, не є товаром. Убране вишите в тій цілі, щоби його продати комусь другому, є товаром, бо воно зроблене на продаж, а не для власного житку.

Вівці є так само товаром як чоботи, будинки, хліб і машини, если ми їх продаємо або вимінюємо. І твоя сила, при помочі котрої можеш виробляти річи, твоя сила до праці є також товаром, если продаєш її за заплату.

Знаєш, що кождий, хто тільки продає товар, жадає як найбільшої заплати. Гросерник, що має свій sklep таки коло твого помешканя, жадає за масло, мясо і другі товари, які продає тобі, як найбільше гроший. Властитель складу вугля також підносить ціни. І коли ти шукаєш праці, то жадаєш за свою працю такої високої ціни, яку думаєш, що можеш дістати.

ПИТАНЯ.

Робітники жадають за свою робочу силу високої платні. Капіталіст старає ся платити як найменше.

Чи ваші інтереси є подібні до себе?

Що діє ся тоді, коли рівночасно десятиох робітників хочуть продати свою силу до праці? Хто дістане “заняте”?

Що стане ся тоді, коли є за багато “занять”, а тільки один робітник? Чи він дістане більшу, чи меншу платню за свою працю? Чи він дістане добру заплату за свою робочу силу?

Если в певній околиці дає ся відчувати брак робітників і фабриканти мусять платити більшу платню, то чи сей брак робітників потреває довго? Если ні, так чому ні?

Чи продача і попит мають щось до діла з ціною, за яку можеш продати свою робочу силу?

Чому сталевий трост закладає пятьдесятьмільонову фабрику в Китаю? Чи капіталісти будуть мати більше зисків, виробляючи сталь в Китаю, а не в Америці? Чому?

Чому китайські робітники приїздять до Америки, щоби тут продати свою робочу силу?

Лекція II.

ВАРТІСТЬ ТОВАРУ.

В попереднім розділі ми бачили, що робітник продає капіталістови товар. Чи ти працюєш в фабриці, копальні, або офісі, одним словом, если кэлибудь дістанеш працю, то се значить, що продаєш властителеви свою робочу силу.

Знаємо вже, що робоча сила є так само товаром, як і чоботи, капелюхи, столи, автомобілі і т. п.

Всі товари є продуктом людської праці, є вони результатом напруження мускулів або мізку. Робітники роблять чоботи; печуть хліб; управляють рілю; будують дома, залізницї, палати, мости.

У всіх товарах є скристалізована людська праця. Товари мають вартість (вартість заміну) лише длятого, що в них є включена людська праця.

Конї, корови, золото, залізо, срібло, хліб — є товарами. На їх випродуковане вложено людську працю. Робоча сила людини є також товаром; є вона результатом людської праці в минушинї.

Щоби жити, чоловік потребує поживи, убраня, чобіт, мешканя. Все те виробляють робітники. Кожда дитина зуживає через довгі роки продукти людської праці. Чоловік є отже результатом людської праці.

Вартість товару залежить від скількості суспільної праці, якої потрібно на вироблене даного товару. Знова скількість вложеної праці в даний товар обчисляє ся після скількості годин, яких потрібно на вироблене сего товару.

Карл Маркс говорить в "Капіталї":

"Могло би видаватись, що если вартість товару залежить від скількості праці, вложеної на його випродуковане, то чим чоловік більше лїнвивий, тим більша вартість його товару, бо прецінь він вложив в сей товар більшу скількість годин праці. Таке понятє було би ошибочним, бо вартість товару означає суспільну, а не індивідуальну працю".

Если знаємо кілько годин праці вложили робітники в

данім
кільк
годи
піль
біт.
робл
6
бити
зроб
чи м
:
час,
олій
вдяк
щоби
кож
тріби
:
потр
лота
виді
:
кїсть
сили
:
ки з
і вд
з'уж
же
для
щоби
ти к
ли
розв
:
піль

данім краю на вироблене чобіт в протягу року і если знаємо кілька пар чобіт вони виробили, то, поділивши скількість годин через число пар чобіт, довідаємо ся, кілька годин суспільної праці потрібно в данім краю на вироблене пари чобіт. Ся скількість годин суспільної праці потрібно на вироблене даного товару становить власне вартість того товару.

Если ти працював би навіть три місяці, щоби ножем зробити крісло, то його вартість не буде більша, як вартість крісла зробленого в великій фабриці, де много робітників уживаючи машин, виробляють кожного дня сотки крісел.

Знаємо те, що всякі нові улїпшеня машин зменшують час, якого потрібно на вироблене ріжних товарів. Земний олій має нині меншу вартість, чим 10 літ тому назад, бо завдяки улїпшеню машин потрібно нині менше робочої сили, щоби його добути з землі і очистити з домішок. Сталь також впала на вартости, бо щоби її нині випродукувати, потрібно менше людської сили, чим треба було давнїше.

Вартість золота і срібла означає скількість суспільно потрібної праці на випродуковане тих металів. Вартість золота змінює ся. Чим більше потрібно суспільної праці на видістане золота, тим більша його вартість.

В сей спосіб означуємо вартість робочої сили. Скількість (або час) потрібної праці на випродуковане робочої сили, становить про її вартість.

Робоча сила або здібність до праці існує в людині тільки за її житя. Чоловік потребує поживи, щоби міг зростати і вдержати своє жите. А одначе як машина, так і чоловік з'ужие ся і мусить бути заступлений другим чоловіком. Отже робітник потребує поживи, убраня і мешканя не лише для себе самого, але і для дітий, котрих мусить виховувати, щоби хтось міг заступити його на робочім ринку і вдержати клясу робітників. Бачимо отже, що вартість робочої сили є означена вартостию товарів потрібних до вироблення, розвиненя і вдержаня робочої сили.

Маркс говорить: "Вартість робочої сили є означена суспільно потрібною працею на її випродуковане."

Вартість поживи, убраня, мешканя (житеві потреби) і вартість праці, якої потрібно на виховане дітей, котрі займають в фабриці місце робітника як він постаріє ся, означають вартість робочої сили чоловіка. Досить щоби жити і виховати дітей — така є вартість робочої сили в капіталістичнім устрою.

ПИТАНЯ:

Що то є товар? Що продає робітник капіталістови?

Що означає вартість товару? Що маеш на думці через суспільну робочу силу?

Чи сирники мають нині меншу вартість, чим 10 літ тому назад? Если так, то чому так?

Чи вартість товарів зменшила ся на половину в останніх 10 роках уліпшеної машинової продукції? Длячого?

Вчисли ті товари, котрих вартість зменшила ся. Чи вартість гуми побільшила ся? Длячого?

Чи на ткане полотно, роблене цементу, виріб автомобілів потрібно нині менше робочої сили, чим 10 літ тому назад? Длячого?

Памятай, що **брак** або надмір товару може спричинити те, що товар є продаваний понад або низше своєї вартости.

Лекція III.

ЦІНИ.

Вартість товару се є суспільно потрібна праця, що заключена в товарі. Єсли хтось скаже мені, що плащ має ту саму вартість що й убрание, то я знаю, що плащ і убрание мають рівну вартість, а се тому, що в них є вложена рівна скількість тої самої спільної річи — праці.

Загально говорячи, вартість чотирох пар сподень є майже рівна вартости плаща. Чому отже плащ має більшу вартість чим сподні? І що означає міру вартости, коли приходить до виміни товарів?

Ти вимінюєш свою робочу силу з капіталістом — може за 5 долярів в золоті кожного дня і навпаки, золото є виміняне на житеві потреби — поживу, убрание і мешкане. Для чого сї товари є вимінювані взаїмно?

Як знаємо вже з попередного, праця є мірою вартости. Плащ, про котрий ми говорили повисше, можна виміняти за чотири парі сподень, а се тому, що в виріб плаща вложено чотири рази так велику скількість суспільної праці, як та, що є вложена в виріб одної пари сподень.

Суспільно потрібна праця заключена в товарі (в чоботах, худобі, хлібі, в твоїй робочій силі або в чімбудь другим) означає за яку ціну сей товар буде заміняний. Природною тенденцією є, щоби товари рівні вартостию були вимінювані взаїмно.

Наприклад: випродукована скількість пшениці в десятиох годинах суспільно потрібного часу праці, буде замінена за певну скількість сукна, чобіт, крісел, золота або якогось иншого товару, котрий буде випродукований в десятиох годинах суспільно потрібної праці.

Вартість, або вартости, за які товари є замінювані, постійно змінюють ся лише тому, що зміняє ся суспільно потрібна праця для випродукованя тих товарів.

Ми читали про нову машину до відливаня, яка дає спромогу хлопцеві зробити в однім дни стільки відливів, кілько

давнійше робило чотирох муштин. Сі відливи зменшилися дуже в вартості (в сій фабриці, де уживає ся нового винаходу), одначе вартість всіх відливів в цілім краю зменшила ся дуже мало. Пересічна праця, якої потрібно до вироблювання відливів є тільки трохи менша чим давнійше. Коли новий винахід увійде в загальне ужите, то аж тоді вартість відливів зменшить ся в цілім краю.

“Если маємо на думці товари як вартість, то беремо під увагу одиноко людську працю, яка є вложена або скристалізована в сих товарах. Під сим зглядом товари ріжняють ся одиноко тим, що заключають в собі більшу або меншу скількість праці; в шовковій хусточці може бути заключена більша скількість праці, чим наприклад в цеглі. Товар має вартість, бо в ній є заключена суспільна праця... Зглядно вартість товарів є означена скількістю праці, що заключає ся в товарах.

Обчислюючи заміну вартість товару, мусимо додати до скількості послідно вложеної праці ще й скількість праці вложеної попередно в сировий матеріал товару і працю вложену в знаряди, машини і будинки, котрі помагають в праці.”

Наприклад, вартість крісла є означена вложеною суспільною працею на оброблене дерева і вложеним робочим часом на випродуковане тих частин машинерії, котрі з’уживають ся при оброблюваню дерева, як рівнож суспільно потрібною працею на звалене дерева і привезене його до фабрики.

За кожним разом, коли на вироблюване товарів потрібно більше суспільної праці — їх вартість зростає. За кожним разом, коли на випродуковане товарів зменшує ся скількість суспільно потрібної праці, їх вартість зменшує ся.

За послідних кілька літ з причини улїпшення машин уживаних при продукції меблів та процентово малої скількості вложеної в них праці, майже всі гатунки меблів впали на вартості.

З причини улїпшення метод в видобуваню золота і зменшеної скількості вложеної в ній праці, золото за послідних 10 літ постійно спадало на вартості.

Вартість гуми зростає длятого, що загальний запас по-

стіяно
праці
було
вложе
кільк
С
місця
скіль

Т
Ми і
папер
є та
І тов
кість
вара

свое
золо
мож
цею.

кова
бо
влож

і оф
низ

ча
вати

рів.
мон

стійно зменшується, а до того нині потрібно ще більше праці на саджені і плеканні дерев, що дають гуму, чим се було давніше, коли ці дерева росли дико. В фунті гуми є вложена більша кількість людської праці нині, чим се було кілька літ назад.

Отже бачимо, як великі машини поступово заступають місця малих, а з причини постійного удішення тих машин, кількість людської праці заключеної в товарах зменшає ся.

ЦІНА.

Товари є вимінювані за певну означену ціну в грошах. Ми при звичаїли ся числити ціни в золоті. На всіх наших паперових грошах читаємо: "Платні в золоті". Але золото є так само товаром як хліб, плащ, убрание або автомобіль. І товари є вимінювані за суму золота, що має в собі кількість праці, яка рівнає ся вложеній кількості праці в товар.

Се значить, що если 10 долярів в золоті забирають на своє випродуковане 10 годин конечної потрібної праці, то се золото можна виміняти за таку кількість пар чобіт, яку можна випродуковати в 10 годинах суспільно потрібною працею.

Иншими словами, товар, що потребує на своє випродуковане 10 годин конечної праці буде виміняний за золото, або якийсь инший товар, на випродуковане котрого також вложено 10 годин потрібної праці.

Се справджує ся, коли вартість і ціна є рівні. Але попит і офери спричиняють те, що товари є вимінювані часами понизше або повисше їх вартости.

Тимчасовий брак вугля — если попит є більший як подача — може дати нагоду посередникам, що будуть продавати зуголь понад його вартість і навпаки.

Ціни є часами дещо висші або низші від вартости товарів. (Треба звернути увагу, що не говоримо тепер про ціни монополів).

Если попит і подача є рівні, то ринкові ціни рівнають ся вартости товару, згідно зі скількістю праці, якої потрібно до їх продукції.

Если візьмемо під увагу ринкові ціни за довший час, то побачимо, що пересічна ціна рівнає ся вартости даного товару.

Коли візьмемо під увагу довший протяг часу, в яким всі гатунки товарів є продавані по їх ціні, то ніяк не можна твердити, що постійний і щоденний зиск різних підприємств має жерело в ціні товарів, або в продажі їх за ціну понад їх вартість.

ПИТАНЯ:

Длячого фахова робоча сила продає ся по висшій ціні, чим нефахова робоча сила? Чи той факт, що потрібно більше праці, щоби випродуковати фахового робітника, т. е. що підчас науки фаху робітник мусить мати поживу, одіне і мешкане, чи се має щобудь до діла з вартостію їх робочої сили?

Досвідчені майнери (гірники) говорять, що нині потрібно менше праці на добуте золота, чим треба було давнійше. А чи зауважив ти, що золото (або гроші) є вимінюване нині за менше товарів, чим десять літ тому назад?

Думаємо, що аби випродуковати нині бушель пшениці, потрібно до сего майже стільки робочої сили, що й в 1900 році; если так, то вартість пшениці повинна була остатись та сама, що була в 1900 році, а одначе чи так воно є нині?

Длячого 100 бушлів пшениці продає ся (вимінює ся) нині за більше золота, чим в 1900 році?

Если вартість обох товарів остала би ся та сама і если би один монополь не контролював ані пшениці, ані золота, то сї два товари були би вимінювані в тім самім відношеню що й давнійше. Се значить, що ту саму скількість золота можна би вимінати за ту саму скількість пшениці.

Чи зменшене ся вартости золота спрчинное те, що фармер дістає висшу ціну в заміну за свою пшеницю?

(Не забувай, як говорить Маркс, що єсли не можемо вияснити зисків на тій основі, що всі вимінювані товари є відносно до їх вартости, то не можемо взагалі зрозуміти, як творять ся зиски).

Памятай, що не продаємо нашої праці. Продаємо нашу здібність до праці, себто робочу силу.

Праця се є виладовуване робочої сили. Товари, які виробляємо, є скристалізованем нашої праці. Капіталістови однече продаємо тільки робочу силу.

—

Лекція IV.

ЯК ПОВСТАЮТЬ ЗИСКИ?

Много з нас думали, що зиски повстають з грефту, спеціальних привілеїв, або монополю. Ми говорили так багато про крадіж капіталістів, що цілковито забули про великий і головний спосіб роблення зисків.

Товари є звичайно вимінювані після їх вартости. Припустім, що щоби випродуковати житеві потреби для робітника, потреба на се двох годин суспільної праці, — або иншими словами потреба двох годин праці на випродуковане робочої сили.

Припустім рівнож, що \$2.00 в золоті представляє дві години праці.

Вартість робочої сили (котру робітник продає) є означена заключеною в ній суспільною працею. Є се житеві потреби випродуковані в двох годинах суспільної праці.

Если робітник продає свою робочу силу за її вартість, то в заміну дістане товар, котрий має в собі дві години суспільної праці. В повисшім випадку він дістане \$2 денно.

Иншими словами, робоча сила одного дня є замінена на дві години праці, котра є вложена в поживу, одіне і мешкане, в річи, котрі є необхідно потрібні для робітника. Робоча сила рівнає ся вартости двох долярів в золоті. Робітник продає свою робочу силу за її вартість.

Робітник дістає таку платню, щоби міг їсти, пити і одіти ся — т. є., щоби випродуковати більше робочої сили. Робітник дістає вартість своєї робочої сили.

Одначе робітники продають свою робочу силу капіталістови на дни або тижні. Капіталіст купує товар (робочу силу) даючи таку заплату кілька вона варта. Если тим робітником є майнер (гірник), то в двох годинах він добуде вугля вартости \$2.00, або вартости платні цілого дня. Вуголь, котрий він добуває, буде мати в собі дві години праці, так само як і два доляри в золоті мають дві години праці, і так само житеві

потреби, за котрі він вимінює свої два долари, заключають в собі дві години праці.

Іншими словами майнер добуде вугля вартости своєї платні в двох годинах (суспільної) праці.

Одначе майнер продає свою робочу силу на день і капіталіст продовжає години праці так довго, як тільки може.

В двох годинах майнер випродуковав досить вартости на свою власну платню, але капіталіст купивши робочу силу на день, може примусити робітника до праці 10 годин денно. Майнер потребує працювати лише дві години, щоби випродуковати вартість \$2, себ-то потрібну вартість на вдержане його робочої сили.

Если майнер працює 10 годин денно, то 8 годин працює на витворене надвартости для капіталіста.

В двох годинах майнер викопав вугля на таку вартість, якої потрібно на оплачене його робочої сили, але в слідуєчих вісьмох годинах праці він викопав вуголь вартости \$8, котрий то вуголь капіталіст задержить вже для себе.

А що майнер продав свою робочу силу капіталістови, то й вуголь, котрий він видобув, належить до капіталіста.

Капіталіст платить робітникови \$2 денно, а бере для себе вугля вартости \$8. Ось так творить ся зиск.

Рік в рік капіталісти купують робочу силу і платять за неї її вартість; капіталісти посідають на власність продукти праці робітників; продукти сї представляють працю 10-ох годин. Платять робітникови товарами (грішми), що мають в собі тільки дві години суспільної праці. Коли майнер йде вечером до дому, то капіталісти є властителями вугля, що має в собі працю 10-ох годин.

Вуголь (що має в собі 10 годин праці) буде вимінаний за золото (або гроші), що також буде мати в собі 10 годин праці; в сїм випадку \$10. Майнер добув вугля вартости \$10, а дістав тільки \$2.

Вартість 8-ох годин праці, або 8 годин вартости вугля, який капіталіст забирає для себе, є надвартостию, за яку він не платить нічого.

спе-
гато
ели-

При-
обіт-
ин-
ване

і го-

озна-
і по-
гість,
сус-
о.
на на
шка-
Робо-
ітник

одіти
Робіт-

лісто-
у) да-
ком е
тости
ій він
і два
китеві

На такій виміні між капіталом і працею є оперта капіталістична продукція, котра завсїгда оставляє робітника робітником, а капіталїста капіталїстом. Скількість тої надвартости (если всі інші обставини будуть ті самі), буде залежати на відношеню між тою частиною робочого дня, яка є потрібною до репродукції робочої сили, і надвишкою праці, яку зроблено для капіталїста.

Капіталїст забирає продукт праці свого робітника. Коли він продає сей продукт, то частина проданих товарів нічого його не коштувала, помимо того, що є там вложена людська праця.

Легко можна бачити, як майнер дістав вартість своєї робочої сили; \$2 в золоті заключає в собі дві години праці, а \$2 можна вимінити за житеві потреби, котрі дають майнерови спромогу витворити більше робочої сили, щоби він міг працювати дальше слїдуючого дня.

В сїм випадку продукт майнера, т. є. вуголь, котрий він викопує одного дня, заключає в собі пять разів так велику скількість праці, котрої потрібно до випродукованя житевих потреб, що дають робітникам здібність до праці.

Отже бачимо, що річи, які робітник дістає за свою робочу силу, мають в собі тільки дві години праці в той час, коли річи, котрі він продукує і котрі забирає капіталїст, заключають в собі 10 годин праці.

Майнер продає свою робочу силу і, розуміє ся, капіталїст бажає використати її для себе як найкористнїйше. Коли би робітник жадав за свою працю товарів вартости своєї праці, то тоді перестав би бути робітником, бо капіталїст не маючи надвартости, не нанимав би його більше до праці.

Одначе робітники, котрі мають до продажі тільки свою робочу силу, не мають иншого вибору. Мусять продавати свою здібність до праці, робочу силу, щоби дістати платню, аби жити. Капіталїсти знова дають їм працю для зисків. Капіталїсти є примушені дати робітникам стільки, щоби сї могли жити і працювати, але вони хочуть щоби робітник працював як найдовше, бо в сей спосіб він витворить більше

надвартости, котра лишає ся власностию капіталіста.

Розумні робітники не вдоволяють ся вже продаванем своєї робочої сили за її вартість. Вони домагають ся щораз голоснійше вартости своїх продуктів. Не хочуть вже довше бути тільки товарами; примушені продавати самих себе за платню по регулярних “ринкових цінах”, не хочуть вже довше діставати продукт тільки двох годин праці за продукти, що заключають в собі десять годин їхньої праці. Не хочуть жити вже довше за мізерну платню в той час, коли для капіталістичної кляси копичать мільони за мільонами.

Є се головне домагане соціалізму, щоби робітники перестали продавати себе, т. є. свою робочу силу, як товари; ми самі хочемо бути властителями товарів, котрі продукуємо і вимінювати товари, що мають певну скількість суспільно потрібної праці, за інші товари, котрі мають в собі рівну скількість суспільно потрібної праці.

Я і ти працюємо для капіталіста, він є властителем фабрик, копалень або залізниць. Капіталісти длятого панують над нами, що знаряди і средства продукції і дистрибуції (земля, фабрики, копальні, залізниця — потрібні машини до продукування товарів), є їх приватною власностию.

ПИТАНЯ:

Чи може властитель копальні платити майнерам вартість їх робочої сили і мати ще зиск? Чи може властитель копальні продавати вуголь по його вартости і платити майнерам вартість їх робочої сили і мати ще зиск?

Чи властитель копалень могли би платити майнерам більше, чим вартість робочої сили а продавати вуголь по меншій ціні, чим його вартість, і ще мати зиск? Поясни — длячого се було би можливе.

Если робітники були би сильні і здобули вартість своїх продуктів, то що стало би ся тоді? Чи остала би надвартість для капіталістичної кляси? Поясни — длячого ні.

Що стає ся з різницею між вартостию твоеї робочої си-

ли, а вартостію річній, котрі ти продукуєш в фабриці або копальні?

Припустім, що працюєш в каліфорнійській копальні і заробляєш \$3 денно, що якраз стає на купно поживи, одія і мешканя в Каліфорнії. Але твій властитель хоче вислати тебе до копальні в Алясці. Вартість житєвих потреб в Алясці є більша чим в Каліфорнії. В Алясці потрібно на купно поживи, мешканя і одія \$6 денно. Чи заощадиш більше гроший в Алясці, заробляючи по \$6 денно, чим в Каліфорнії, де ти заробляєш лише \$3 денно? Длячого ні? Хто платить ріжницю в високих цінах за житєві потреби — ти чи твій капіталіст? (Не говори-мо тут про деякі випадки, але про дорожнечу взагалі).

Знаємо, що ми, робітники, виробляємо всі товари, але що ми продали нашу робочу силу капіталістови, то наші продукти належать до него. Отже капіталіст платить майже за все, бо він присвоює собі ті товари, котрі ми виробили.

Колі вартість житєвих потреб йде вгору, то котра кляса платить кошта, робітнича чи капіталістична? В згаданім випадку праці в Алясці, чи робітник платить \$6 за житєві потреби, чи та підвишка \$3 на житєві потреби спадає на капіталіста?

З
ром.
сом д
€
випре
твоеї
потре
F
а се
теви:
чере:

Лекція V.

НИЗЬКІ ЦІНИ І БІЛЬШЕ ПРО ЗИСКИ.

Знаємо, що здібність до праці, або робоча сила є товаром. Вартість товару є обмежена суспільно потрібним часом для його випroduкування.

Єли потрібно три години суспільної праці на те, щоби випroduкувати житеві потреби на один ден, то вартостію твоєї робочої сили одного дня будуть три години суспільно потрібної праці.

Рисунок А. буде представляти вартість твоєї робочої сили, а се для того, що 3 години суспільної праці є заключені в житевих потребах, котрі мають служити для твого удержання через один ден.

Вартість робочої сили.

3 години праці А Житеві потреби 1-го дня

Платня.

3 години праці В Золото або гроші

Твій продукт одного дня.

9 годин праці С	Вартість звернена в формі платні. 3 години праці
--------------------	--

Хай рисунок С. представляє твій продукт одного дня. Він забирає 9 годин робочого часу. Капіталіст, що наймає тебе до праці, мусить звернути тобі вартість, яка є потрібною на оплачене за А. (себто кошти вдержання).

Рисунок В. рівнає ся А., бо він має три години праці. Він представляє вартість, яку капіталіст звернув тобі в формі золота, себто платні.

Знаємо, що А. рівнає ся В. І знаємо також, що С. має три рази більшу вартість від А. або В. Знаємо й те, що капіталіст безупинно старає ся продовжити С. до 10 або 11 годин, і що капіталісти обтинають платню колибудь і де тільки можуть. Тільки завдяки постійній борбі робітнича кляса змогла вдержати своє становище, здобути частинну підвишку платні і коротший день праці.

І звісно, що если здобудеш більшу платню (В) то менше вартости твогого продукту (С) остане ся для капіталіста, котрий наймає тебе до праці; а з другого боку зменшене платні оставляє для капіталіста більше надвартости.

Продовжене робочого дня (С) до до 10-ти годин, лишить не шість, а 7 годин несплаченої праці. Коротший робочий день оставить для капіталіста менше надвартости.

Реформатори думають, що если зменшимо кошти удержання, то тим поліпшимо наше положене. Вони думають, що если А. (кошт вдержання, був би зменшений, то ми могли би зашадити частину нашої платні (В). Розуміє ся, що вартість нашої робочої сили зменшує ся разом зі зменшенем ся вартости житевих потреб, одначе вони думають, що ми могли би знизити кошт жита без рівночасного зменшеня платні.

Але ти знаєш, що коли би твій господар обнизив твій рент слідуемого місяця до половини, то ти мав би спромогу видати більше гроший на інші річи. Коли би твоя господиня дала тобі удержане за половину тих гроший, котрі платиш її до сеї пори, то слідуемого місяця ти ошадив би ще більшу суму. Се правда, але тільки в поодинокім випадку.

Та ми не говоримо про поодинокі випадки, помимо того, що в ціли виясненя справи вживаємо дійсних примірів.

Питає
ничої

П
тують
що Ч
траме
проц
ристь
тра н
К
тоді
робо
вості
грош
віль
ді ст
мож
прац
найн
дуть
дійд
жит
зиск

змен
чу с
твій
він
йог

що
півн
над

це
Аля

Питаємо отже, чи низькі ціни принесли би користь для робітничої класи?

Припустім, що місто Чикаго купило би всі доми, які рентують робітники і обтяло би всі ренти о 50 проц. Припустім, що Чикаго взяло би на мійську власність різні, реставрації, трамваї, склепи і в сей спосіб обнизило би кошт життя до 50 процент. Чи таке обнижене коштів удержання принесло би користь робітничій класі, чи тій групі капіталістичної класи, котра не є прямо заінтересованою в продукції житевих потреб?

Коли в певнім місті кошти удержання є значно зменшені, тоді до того міста стягають ся робітники, щоби продати свою робочу силу. Вони знають, що коли дістануть роботу в місцевості, де можна дешевше жити, то зможуть зашадити трохи гроший і тоді можливо будуть в спроможі зачислити себе навіть до капіталістичної класи. Але звернім увагу на те, що тоді стане ся? Многo робітників прибувають до того міста, де можна дешевше жити. Перегони робітників в пошукуваню за працею збільшають ся. Капіталісти купують робочу силу по найнижшій ціні. Щоби тільки дістати працю, робітники будуть продавати свою робочу силу по щораз низшій ціні, аж дійдуть до того, що платня знова заледви буде вистарчати на жите. Незабаром сі робітники побачуть, що таки нічого не зискали.

Візьмім приміри А. В. і С. Коли кошти удержання А. зменшать ся до половини, то перегони між продаючими робочу силу, зменшують в відповідній степені платню (В.). Если твій капіталістичний працьодавець виробляє сталь, то чи буде він в спроможі присвоїти собі **менше**, чи **більше** вартости твого продукту?

Капіталісти не будують великих фабрик в Алясці тому, що кошт удержання (або вартість сили робочої) є на далекій півночі дуже високий і через те лишає ся для капіталіста мало надвартости.

Вартість товару є означена пересічною суспільною працею, яка є власне заключена в тім товарі. Фабрикант стали в Алясці мусів би конкурувати на сьвітових ринках, так само як

конкурують фабрики в Гери або Бетлегем, а вартість товару є означена суспільно потрібною працею.

Довідуємося, що капіталісти закладають ткацькі фабрики в центральній Америці. Тамошні мешканці можуть жити за дуже малу платню. Майже всі мешканці будують свої власні дома, підсоне є тепле і нема потреби видавати гроша на ogrіване мешкань. Одна сорочка і одні сподні — се вже ціле убрание. Банани і інші овочі ростуть там дико. На мізерний прожиток вистарчає 10 до 12 центів денно. В виду того, платня вносить там від 9 до 12 центів денно.

Коли можна би примусити мешканців центральної Америки до так продуктивної праці, як праця робітника в Злучених Державах, то тамошні околиці були би небом для капіталістів. Доси одначе тамошне населене посідало землю, а через те могло жити, не працюючи богато. Але коли капіталісти зрабують землю, то тоді, тамошне населене буде приневолене продавати свою робочу силу лише для того, щоби жити, а капіталісти заведуть ще більше фабрик, бо там кошти удержання є дуже малі, робоча сила має малу вартість і капіталісти будуть в спроможі присвоїти собі ще більшу скількість продуктів людської праці.

Бачимо отже, що низькі ціни на товари не принесуть робітничій класі користи, бо боротьба за працю так скоро обтинає платню, що вона заледви вистарчає на щоденний прожиток.

ПИТАНЯ.

Робітники в Бельгії працювали довго, щоби знизити кошти удержання. Заложили кооперативи і в дійсности обнизили кошти удержання. А одначе бельгійський соціаліст писав, що його край є небом для капіталістів, а пеклом для робітників.

Чи платня в Бельгії може бути так висока, як в Огайо? Длячого ні?

Если кождий робітник в Дітройт мав би власний дім, то

чи платня пішла би в гору, чи в долину?

Длячого більшість фабрик будує ся в малих містах?

Чи робітника окрадають з його продукту в копальни або фабриці, або чи його ошукують підчас купованя житевих потреб?

Заки відповіш на повисші питання, дай відповідь на слідуєчі: Що рішає про вартість твоєї робочої сили? Що рішає вартість якогобудь товару?

А. (кошт житя) має щось спільного з кількістю В. (платнею), яку одержуєш?

Если В. (платня) не рівнає ся вартости А. (коштови удержаня), то чи се значить, що ти не дістав вартости твоєї робочої сили, чи противно, що grosерник, різник і купець убрань ошукують тебе?

Если плата (В.) зменшить ся, то чи твій працьодавець буде в спромозі присвоїти собі більше надвартости?

З причини удосконалення зрядів продукції, житеві необхідности зменшають ся в вартости: А. заключає в собі менше праці, тому є менше вартісне. Зменшує ся рівнож і вартість золота, бо воно заключає в собі менше суспільної праці. Як пояснити той факт, що нині золото є вимінюване за менше товарів, чим 10 літ тому назад? Чи впала більше вартість — золота, чи житевих потреб?

Если вартість житевих потреб зменшила би ся скорше, чим вартість золота, то чи ціни житевих потреб обнизили би ся? В сїм випадку В. мало би більшу вартість чим А. Чи платня була би висша чим А. через довгий час?

Чи заведене кооператив в ціли обнизити кошт удержаня принесло би користь для робітничої кляси? Чи се було би причиною, що платня йшла би в долину?

Чи будемо приневолені виключити зі Злучених Держав мешканців центральної Америки, щоби вони не конкурували з нами в продажі їх робочої сили? Або чи відбирають вони вже нині працю американським ткачам, помимо того, що вони працюють в центральній Америці? Виясни се питанє.

Лекція VI

ВИСОКІ ЦІНИ.

Ми брали вже під увагу низькі ціни і їх вплив на робітничу класу. Ми переконали ся вже, що з причини перегонів між робітниками за працею платня зменшує ся до тої степені, що заледви вистарчає на жите. Говорячи про низькі ціни, ми знаємо вже, що в результаті стане ся з В. (платнею). Говоримо ще про товари, котрі вимінюємо по їх ціні.

Вартість сили робочої.

<p>3 години праці А Житеві потреби одного дня</p>

Если А. (або вартість житевих потреб) подвоїть ся, то вартість твоєї робочої сили також подвоїть ся. Припустім, що А. подвоїть ся, а В. не збільшує ся відповідно до А. — то иншими словами, вартість поживи, одежі і мешканя буде два рази так висока як попередно, а платня лишить ся та сама що й давнійше.

Реформісти скажуть тобі, що grosерник, різник, властитель складу убрань і мешкань визискують тебе.

Платня.

<p>3 години праці В Золото, або гроші</p>

Вони говорять, що твій працьодавець визискує тебе так само як окрадають тебе ті, котрим ти видаєш свою заплату.

Але, если платня (В) не піднесе ся до того самого степеня, що житеві потреби (А), то се значить, що твій працьодавець не платить тобі вже дальше вартости твоєї робочої сили. Вартість поживи, мешканя і одежі означає вартість

твоеї робочої сили.

Не дай ся ошукати. Знай, що если рент є високий, або пожива коштує дорого, то тебе не визискує ся, если ти платиш за сі товари. Коли вартість А. зростає, то рівнож зростає і вартість твоєї робочої сили. І тільки тоді дістаєш вартість своєї робочої сили, коли платня рівнає ся коштови життя.

Брак робітників може довести до того, що робоча сила вимінює ся хвилево понад її вартість. Брак, або велика надвишка якогонебудь товару може спричинити те, що він буде вимінюваний через короткий час повисше, або понизше його вартости. Лише монополь може спричинити таке, що товар буде вимінюваний понад свою вартість через довший час. Запам'ятаймо собі се ще раз і то добре.

Реформіст говорить: Робітник дістає свою платню. Правда, працьодавець визискує його, але коли він йде купувати чоботи, поживу, одєжу, то переконає ся, що властителі товарів продають їх по висшій ціні, чим робітник може заплатити. Тоді реформіст приходить до переконаня, що купці рівнож визискують робітників. Сі люди не розуміють, що про платню рішає вартість А. (житеві потреби).

Не всі робітники дістають вартість своєї робочої сили. Декотрі робітники дістають трохи більше, чим вартість своєї робочої сили. Знаємо молоду дівчину, котра працює за \$9 тижнево в департаментовім склепі. Вона не може купити за тих \$9 поживи, одєжі і мешканя. Її брат заробляє \$30 тижнево. Він може жити за меншу суму і помагає сестрі вдержувати ся. В сей спосіб вони обое дістають вартість своєї робочої сили.

Тому то робітники не можуть працювати за низшу платню, чим вартість їх робочої сили. Мусять мати від когось запомогу, инакше не можуть вижити. Більше щасливі члени родини допомагають тим, котрі не заробляють досить на своє жите. Тисячі родин дістають хвилеву запомогу від добродійних організацій.

Иншими словами, робітнича армія дістає лише тільки, щоби випродуковати більше робітників на завтра, і на 20 літ

в будуччину. Безробітні, котрі борять ся, щоби дістати працю, обнижують платню до тої степені, що вона ледви вистарчає їм на жите.

Бачимо отже як то побільшене ся вартости А. означає конечно побільшене ся вартости робочої сили. Тому не маємо чого нарікати на grosерників, різника і властителя помешканя, если наш працьодавець не платить нам вартости нашої робочої сили. Щоби жити, мусимо домагати ся більшої платні.

Одначе високі ціни не мусять конечно означати, що пожива, одежа і т. д. піднесли ся на вартости. Причиною може бути те, що золото — або інші средства виміни — зменшили ся на вартости.

Зменшуване своєї вартости є загальною тенденцією товарів, бо новітна продукція зменшає потрібну працю, яка є заключена в товарі. Вартість золота може скорше зменшати ся чим вартість чобіт, мяса, хліба і одежі.

А. зменшає ся, одначе В. (платня) зменшує скорше свою вартість. Позаяк золото (платня) зменшує скорше свою вартість чим житеві потреби, длятого є вимінюване за меншу їх скількість. Один доляр купує нині менше мяса чим 10 літ тому назад. Реформісти домагають ся низших цін, але революціонери домагають ся висшої платні (вартости своєї робочої сили). Вони працюють рівнож над усуненем фабричної неволі. Бачимо що платня, щоби зрівнати ся з дорожнечею, всюди побільшаєть ся.

Можемо діставати ту саму скількість долярів кожного тижня, але вартість тих долярів зменшила ся. В сей спосіб і наша платня зменшає ся. Если така платня не дозволяє нам купити житевих потреб, то значить, що ми не дістаємо від капіталіста вартости нашої робочої сили.

1. Зріст цін житевих потреб може бути спричинений зростом вартости товарів. Мусимо дістати рівний зріст в платні, если маємо дістати вартість нашої робочої сили.

2. Платня (або золото) може зменшити ся в вартости до тої степені, що не буде в спромозі купити А. Если не одержимо відповідно більшої платні, то будемо діставати мен-

ше, чим вартість нашої робочої сили.

ЦІНИ МОНОПОЛЕВІ.

Реформісти говорять: “Як має ся справа з монополевими цінами”?

Перше всего заявляємо, що ніколи не було ще абсолютно-го сталого монополю. Є фабрики сталі в Китаю, Японії, Мексику, Англії, котрі напевно засипали би американський ринок, если могли би підбити ціни краєвих виробів. Китай висилає сталь до Каліфорнії по низшій ціні, чим жадають амєриканські фабриканти.

На світі є ще много незалежних компаній, що ведуть нафтяний інтерес. Літаки, автомобілі, трамваї конкурують з залізницями. Если залізнична компанія жадає за багато, фабрикант переносить ся до иншого міста. Коли в певній галузи промислу повстає монополі і ціни ідуть до гори, тоді багато людей в надії великих зисків шукають чогось такого, що заступало би даний продукт.

Ніякий чоловік не був в спроможі піднести загальну ціну якогось товару і вдержати її на сій степені. Если якийсь чоловік мав би коли таку силу, то річ певна, що він поставив би на свій товар так високу ціну, що став би світовим диктатором.

Джан Д. Рокефелер може піднести ціну нафти в деяких околицях, одначе не може примусити населене, щоби воно платило таку ціну. Властители монополів підлягають економічним законам так само як і робітники. Кождий властитель монополю хоче продати товар за найвисшу ціну, одначе не може свобідно піднести цін так як йому захоче ся.

В Злучених Державах є много таких підприємств, котрі майже є монополями і без сумніву підносять ціну своїх товарів понад їх вартість. Декотрі з них є заняті в продукції поживи, одежі і при будові мешкань.

Помимо того, що монополіст має хвилеву контролю над товаром, то се не означає, що він сейчас піднесе ціну на сім товари. Він постарає ся найперше обнизити ціну товару тим,

що замкне непотрібні фабрики, а відтак заведе ліпші машини, щоби зменшити працю, яка є заключена в данім продукті. Богато товарів, які є власністю монополів, продає ся по низшій ціні, чим продавало ся до часу, заки монополь забрав їх під свою контролю.

Если товар, що є продукований через монополь, був би вимінюваний за його вартість, то в наслідок нових метод продукції, ціна того товару повинна бути низша. Знаємо, що ціна нафти є низша нині, чим 20 літ тому назад, заки Рокефелер сотворив монополь. Если монополіст продає товар по тій самій ціні що і давнійше, то він може мати величезні зиски, бо в наслідок уліпшеної і усистематизованої продукції вартість товару зменшить ся часами аж о 50 процент.

Слїдуючий примір може помочи нам зрозуміти в якій степені можуть монополі підвисшувати ціни на житеві потреби.

Припустім, що 500 майнерів працює в копальні міді в Алясці і заробляють по \$5 денно. Така платня вистарчає їм на жите. Припустім також, що чоловік, який має в Алясці в своїм посіданю поживу і одежу, має тимчасовий монополь над сими продуктами. Він бачить, що може подвоїти ціну тих продуктів і тоді кошт житя в Алясці зростає до \$10 денно.

І тепер властитель компанії мусить рівнож подвоїти платню майнерів, если хоче, щоби сі працювали дальше в його копальні. Мусить отже платити \$10 денно. Коли би одначе властитель копальні не мав зисків, а платив робітникам по \$10 денно, то він замкне копальню і робітники виемігрують. Тоді монополіст остане ся без ринку збуту, і тому кождий монополіст завсїгди має се в памяти. Він знає про ту небезпеку, що можна забити ту чудову птицю, яка зносить золоті яйця.

Бачимо отже, що коли вартість А. подвоює ся, то й платня піде до гори, а коли В. (платня) підносить ся, то для капіталістів лишає ся менше надвартости.

Монополіст, що був би в спромозі подвоїти ціни на житевих потребах, а тим самим і подвоїти платню, то він сею дорогою приневолив би властителя копальні поділити ся також з ним надвартостию (надвишкою).

Звернім увагу на рисунок С. Если звернена нам частина в виді платні подвоює ся, то о стільки менше остає ся для працьодавця. Та надвишка, котру одержимо, дістане ся до кишені монополіста.

Твій продукт одного дня.

Деять годин праці.	
С.	Вартість звернена в нашій платні.
	3 години праці.

Монополь означає те, що монополіст є досить сильний, щоби примусити других працьодавців поділити ся з ним частиною надвишки, котру давнійше працьодавець забирав самий для себе.

Дійсна борба є поміж монополістом і іншими дрібними капіталістами, котрі роблять що тільки можуть, щоби “знищити трости”.

Властитель копальні в висше наведеном примірі може самий дати робітникам \$9 денно; через кілька тижнів будуть пробувати жити за сю платню, але остаточно приневолять працьодавця платити їм \$10 денно, бо инакше не зможуть вижити.

ПИТАНЯ:

Чи трости обкрадають робітника, коли продають йому товари роблені тростами?

Чи монополь може продавати свій продукт по тій самій ціні що і незалежний капіталіст і мати більший процент зиску? Длячого?

Які є три причини підношеня ся цін? Вияснить се. Платня робітників в цілих Злучених Державах піднесла ся в послідних двох роках. Є много людей без праці, а одначе сі перегони на ринку праці не обнизили платні. Навіть ті, що

є без праці жадають більшої платі, чим діставали два роки тому назад.

Чому платня пішла до гори? Чому безробітні домагають ся більше за свою робочу силу?

В Китаю нема ще тростів. Ціни житевих потреб є дуже низькі. Чи “низькі ціни” в данім краю означають, що робітничій класі поводить ся ліпше, чим там де ціни є дуже високі?

Припустім, що один капіталіст є власителем землі і домів одного міста, де замешкують робітники. Припустім, що він підносить рент з \$10 на \$30 місячно. Єсли робітники дістали передше лише вартість своєї робочої сили, то що стане ся, коли рент піднесе ся до гори? Хто буде платити за сю підвишку?

Г
спосі
на ж
разом
також
праці
Г
волі,
цін н
сять
ню ()
Г
з мал
Робо
і дру
само
Г
платн
Д
праці
на \$
тости
стрем
цілог
Г
що г
Вони
жите
риста
Г
платн
відно

Лекція VII.

ПЛАТНЯ.

Робітники пробують поліпшити своє жите в ріжний спосіб. В V-ій лекції ми обговорювали низькі ціни і їх вплив на житеві обставини робітничої кляси. Ми зрозуміли, що разом з обнижуванем ціи на житевих потребах, обнижає ся також пропорціонально з причини перегонів робітників за працею і їхня платня.

Працьодавець не є в спроможі обнизити платню після своєї волі, так само як капіталісти не можуть підносити свобідно ціи на товарах. Щоби обнизити або піднести ціни, на се мусять сприяти обставини. Армія безробітних обнижує платню (ціну робочої сили) коли зменшає ся кошт удержання.

В послідних двох лекціях ми говорили більше про ціни, а мало що про платню або инакше про ціну на робочу силу. Робоча сила є так само товаром, як печ, одіж, мука, мясо і другі річи. Вартість і ціна робочої сили є означена так само як ціна і вартість інших товарів.

Робітники завсїгди пруть до того, щоби дістати висшу платню, або лїпшу ціну за свою робочу силу.

Для кожного дуже легко зрозуміти, що робітник який працює в копальни золота і дістане підвишку платні з \$4 на \$5 денно, лишає для властителя копальні менше надвартости, бо він (робітник) дістає більше свого продукту. А стремлінем і цілю соціялістів є стати ся властителем таки цілого продукту.

Безкритичні економісти говорили нераз дуже богато, що підвишка платні не принесе користи робітничій клясі. Вони твердили, що капіталісти сейчас піднесли би ціну на житеві потреби до тої степені, що робітники нічого не скористали би для себе.

Карло Маркс говорить одначе слїдуюче: “Як підвишка платні могла би вплинути на ціну товарів? Одиноко в такім відношеню як попит і подача впливають на ціни товарів.

“Беручи загально, робітнича кляса видає і мусить вида-

ти цілий свій дохід на житеві потреби. Загальна підвишка платні побільшує запотребоване на житеві потреби, а що слідує за сим підносить (часово) їх ціни.

Ті капіталісти, котрі продукують житеві потреби, через піднесене платні були би нагороджені підвишкою цін на своїх товарах”.

Звернім увагу, що Маркс говорить, що через якийсь час ціни житевих потреб з причини більшого запотребовання поживи, одержі і ліпших мешкань правдоподобно пішли би в гору.

“Яке становиско заняли би ті капіталісти, котрі не продукують житевих потреб? Платня робітників збільшала би ся, одначе ціна їх товарів остала би ся та сама, бо запотребоване на сі товари не збільшило ся. Супроти того процент зисків зменшить ся.

“Які будуть результати тої різниці в проценті зисків для вложеного капіталу в різні галузи промислу?”

“Капітал і праця будуть перенесені від менше корисних до більше корисних галузей; а такий процес змін буде тревати так довго, аж подача в одній галузи піднесе ся пропорціонально до більшого запотребовання і обнизить ся в інших галузях відносно до зменшеного запотребовання”.

“Коли вже така зміна доконає ся, загальний процент зисків в різних галузях промислу знова зрівнає ся. І як ціла історія почала ся початково з причини зміни в відношенню запотребовання до подачі різних товарів, то коли причина буде усунена, результати щезнуть і ціни повернуть до давнього урівня і рівноваги.

“Лише загальний опад в проценті зисків спричинює загальне піднесене платні (після тимчасового замішання на ринку цін), не оставляючи постійної зміни в цінах товарів”.

Візьмім конкретний (наочний) факт. В копальни золота робітники здобули підвишку платні з \$4-ох на \$5 денно. Чоловік, що мав одну реставрацію в тій місцевости, думав, що він може піднести ціну харчу з \$5 на \$6 тижнево. Робітники платили таку ціну через один або два тижні, але третого тижня появилась ще одна нова реставрація; її отворив

чоловік, що чув про "добробут" того місточка. Почала ся конкуренція і ціна харчу впала до давного уровня.

Маркс говорить, що коли робітники дістануть підвишку платні, то видають гроші на ліпшу поживу, мешканє і одежу. За сими товарами зростає попит. Більше капіталістів починають вкладати гроші в продукцію поживи, будову домів і виріб одежі. Конкуренція між капіталістами обнижує часами ціни тих товарів понизше даної ціни, аж вони спостережуть, що можуть мати більше зиску в інших галузях промислу. Тоді ціни товарів вертають до нормального уровня.

В иншім місци Маркс говорить:

"Загальне піднесене платні спричинило би загальне обнижене в проценті зисків, але говорячи загально, не буде мати впливу на ціни товарів".

ПИТАНЯ:

Если видобуваючи золото дістаємо \$4 денно, а застрайкувавши здобудемо підвишку на \$5 денно, то чи властитель буде мати таку саму надвартість як і перед страйком?

На що звичайно видають робітники свої гроші? Чи на які марниці або люксуси?

Если робітники здобули би \$5 підвишки тижнево, то чи зужили би сі гроші на автомобілі, подорожі до Європи і т. п., чи на ліпшу одежу, поживу і мешканє?

Що діє ся тоді, коли є наглий зріст запотребованя на товари? Чи ціна тих товарів підносить ся чи впадає (тимчасово)? Если капіталіст, що продукує товар, на котрий є нагле запотребованє, може дістати за него висшу ціну, то чи се заохотить других капіталістів до того самого поля продукції в надії, що вони здобудуть більше зисків?

Що стає ся з цінами, если кількох капіталістів борять ся в певній галузи продукції, де ціни є досить високі? Чи ціни підносять ся, чи впадають?

Чи капіталісти продукують дальше той товар, на котрім ціна впаде так низько, що не можна вже мати пересічного

проценту зисків?

А коли вони переходять в іншу сферу продукції, то чи ціни на тім товарі вертають до нормального стану?

Длятого капіталіст не може піднести ціни після своєї власної волі? Припустім, що багатий фармер має много коний. Правительство Злучених Держав висилає військо на мексиканську границу. А що коний є мало, то фармер продає свої коні по неімовірній ціні. Є много поголосок про війну. Що думають робити всі другі фармері, коли чують про дорожнечу коний? Чи пічнуть купувати копальні вугля?

Навіть коли війна була би аж за кілька лѣт, то чи ціна на коні буде така висока, як на початку війни? Длячого нї?

Лекція VIII.

КОРОТШІ ГОДИНИ ПРАЦІ.

В лекції VII. ми говорили про загальну підвишку платні та про те, як і чому принесе вона користь для робітничої класи. Ми бачили, що загальне піднесенє платні спричинює обниженє пересічного проценту зисків, одначе загально, се не буде мати впливу на ціни.

Бачимо користь з підвисшеня платні, але як нам се осягнути?

Робітники як кляса, не були до сеї пори так зорганізовані, щоби були в спроможі домагати ся загальної підвишки цін за свою робочу силу — більшої частини вартости продукту, котрий забирає для себе капіталіст.

Если робітники зорганізують ся, стануть свідомійшими і будуть в спроможі здобути загальну підвишку платні, тоді вони не спинять ся на тім, але усунуть цілу нинішню систему, котра є оперта на платні для робітників.

Але капітал веде безнастанну борбу проти робітників. Він обнижує платню до тої степені, що вона (платня) заледви вистарчає на жите. Продовжує години праці і хоче видобути з робітника як найбільше робочої сили. І робітники мусять безнастанно бороти ся, щоби вдержати бодай те, що мають вже нині. Бачимо всюди малі групки робітників, котрі борять ся з капіталістами за те, щоби вдержати давні условини праці, або поліпшити їх, если вони стають невиносимі.

Кождий розуміє, що робітники, які працюють від 10 до 16 годин денно мають дуже мало часу на науку або на те, щоби брати участь в соціалістичнім русі. Робітник, що працює тільки 8 годин заробляє пропорціонально більше, чим той, що працює 16 годин. Робітник заробляє пересічно таку суму, якої потрібно йому на поживу, мешканє, одіж і вихованє сімї, без огляду на те, як довгі години приходить ся йому працювати. Там, де давно працював лише один робітник денно, то нині капіталіст мусить поставити двох робітників,

если денна праця виносить 8 годни.

Є се не лише потрібною, але і конечною річю для нас ставити опір і атакувати капіталістів в щоденній борбі, позаяк щоденні побіди і поразки учать нас про нашу силу і безсиле. Беручи участь в боротьбі, учимо ся як нам треба бороти ся. Учимо ся нових тактик в боротьбах, які програємо. Клясова солідарність виробляє ся тоді, коли виступаємо як кляса.

Навіть борба яку ведуть юнії проти працьодавців учить робітників солідарности, бо таку боротьбу звичайно програє ся і практичний досвід учить робітника про потребу масової організації.

Є такі випадки, що заводові юнії злучать разом працюючих робітників в певнім фаху, т. е. створять монополъ або робітничий "трост" і при помочи юнійних постанов ограничать скількість робітників, що учать ся одного фаху. Маючи за собою економічну силу, такі юнії можуть здобути для своїх членів підвишку платні і коротші години праці.

В нинішних часах по цілім сьвітї, де лише основою вартости є золото, робітники домагають ся і загально здобувають підвишку платні. Се дїє ся так длятого, що вартість золота зменшує ся і воно є вимінюване за менше число товарів як давнійше, а через те й зростає дорожнеча житевих потреб.

А що удержане робітника коштує більше, то він дістає від капіталіста підвишку платні. Так само властитель коня мусить платити більше за його удержане если тільки ціна сїна і вівса піднесе ся в гору.

Робітники, злучені в заводові юнії, здобувають підвишку платні, але не з причини клясової свідомости, а тільки з причини посїдання монополю в певній галузи праці. Треба одначе звернути увагу на те, що кожда борба, яку ведуть робітники, причиняє ся також і до зрєсту клясової свідомости.

Нинішні машини усувають потребу наниманя фахових робітників. Робітники, що посїдали давнійше фах, займають місця нефахових, а нефахові остають без занятя а часами і навпаки. Капіталіст бере до праці того, хто за наймен-

шу платню виконає найбільше праці. Постепенно затрачують ся всякі різниці між фаховими і нефаховими робітниками. Місце чоловіка займає машина; вона виконує працю скорше і ліпше чим давнійше виконувано людськими руками. З часом машини освободять чоловіка від всякої тяжкої і убійчої праці для людського ума. Одначе хто дістане користи з тих винаходів? Між клясою робітників а капіталістів боротьба продовжає ся постійно, одначе з кожним роком стає більше завзятою. Тисячі робітників остають без праці.

Щоби сему зарадити, мусимо організувати ся на промислових основах, мусимо скоротити години праці. Коли покаже ся, що робітники працюють вже всюди 8 годин денно і ще є безробітні, то домагаймо ся 6-годинного дня праці. А коли будемо працювати коротші години, то будемо мати більше часу на організоване цілої робітничої кляси.

Збираючи все те разом, бачимо: Нинішні машини позбавляють щораз більше число робітників їх праці. Скорочення годин праці спричинить те, що кожний буде мати зайняте, платня піднесе ся вище, а крім того робітники будуть мати більше часу на клясове освідомлене.

Робітники мусять організуватись промислово, бо робітник веде безнастанно борбу з своїм працьодавцем, і тільки сильна організація може дати йому побіду в тій боротьбі.

Робітники мусять організуватись також і політично, в цілі здобути правління і ужитя війська, поліції, судів, одним словом цілої державної машинерії на знесення промислової неволі.

ПИТАНЯ:

Що є більшою користню для робітника, чи підвишка платні, чи коротші години праці? Що перешкаджає робітникам здобути підвишку платні?

Які були результати скорочення годин праці в однім краю? Чи коротші години праці підносять, чи обнижають платню? Длячого?

Коли би день праці був продовжений нагло о 3 години, то чи се мало би вплив на безробіте? Чи се зменшило би чи

побільшило би платню? Поясни чому коротші години праці побільшають платню?

Коли шукаєш праці, то продаєш товар. Що означає ціну (або платню) яку дістаєш за свою робочу силу? Що означає вартість товару?

Що означає вартість якого будь товару? Чи попит і подача мають вплив на вартість і ціну товару?

Припустім, що в одній фабриці 10 робітників випродують в 20 годинах 100 пар чобіт, а в другій (де є старі машини) 10 робітників потребують на випродуковане 100 пар чобіт аж 50 годин, як отже означить ся вартість пари сеї обуви?

Робітнича кляса загально дістає вартість своєї робочої сили, одначе не дістає вартости продукту своєї праці. Поясни звідки походять зиски? Що то є надвартість? Хто бере її, робітник чи капіталіст? Чи працьодавець може платити робітникам вартість їх робочої сили і продавати продукт по такій ціні що він вартий і мати ще зиски? Чи було би можливим для працьодавця платити робітникови більше чим вартує його робоча сила і продавати продукт по низшій ціні його вартости і мимо того мати еще зиск? Поясни сю можливість.

Чи робітникам поводить ся ліпше тоді, коли кошт життя є високий, чи тоді, коли житеві потреби є дуже дешеві? Чи робітники можуть зашадити більше в краях, де ціни на поживу є досить низькі? Чи низькі ціни приносять користь робітничій клясі? Які ціни є там, де панує дорожнеча — високі чи низькі? Чи низький кошт удержання збогачує капіталіста? Длячого?

Чи твій різник, пекар і властитель дому визискують тебе? Припустім, що сі три групи злучили би ся разом і подвоїли би ціну на всі потреби, то хто буде платити сі побільшені видатки

— робітник чи капіталіст? Чи платня пішла би в гору? Припустім, що платня не піднесла би ся в гору, то чи ти дістав би тоді вартість своєї робочої сили? А если ти не дістав би висшої платні, то чи се буде означати, що пекар, різник і властитель дому визискують тебе, або чи ти повинен дістати висшу платню, щоби дістати вартість твоєї робочої сили?

Яка є ціль соціалізму?

ВАРТІСТЬ І ПРАЦЯ.

(Карло Маркс.)

Що значить вартість якогось товару? В який спосіб ми її находимо?

На перший погляд здає ся, що вартість якогось товару є річю релятивною (зглядною), то значить, що її не можна означити, як лиш в відношеню до всіх інших товарів. І в дійсности, коли ми говоримо про риночну вартість якогось товару, то ми маємо на думці пропорціональну скількість за яку той товар можна вимінити на всі інші товари. Але тоді виникає питанє: в який спосіб регулюють ся ті пропорції, в яких одні товари стоять до других?

Ми знаємо з досвіду, що ті пропорції є ріжнородні. Візьмім, наприклад один товар, пшеницю: ми побачимо, що один корець пшениці дасть ся вимінити за всякі інші товари в безконечно ріжнородній пропорції. І тому, що вартість пшениці є все та сама, чи то вона вимінює ся за шовк, за золото або якийсь інший товар, тому ся вартість мусить бути щось зовсім іншого, зовсім незалежного від тих ріжнородних пропорцій в виміні за ріжні товари. Мусить істнувати можливість висказати в якійсь іншій формі ті ріжнородні відносини меж поодинокими товарами.

В додатку, коли я кажу що корець пшениці можна вимінити на залізо в якійсь певній пропорції, або коли корець пшениці стоїть за якусь певну скількість заліза, то тоді я говорю, що вартости пшениці і заліза є рівні якійсь третій річі, яка не є ані пшениця, ні залізо. Отже котрась з тих двох річий, пшениця або залізо, мусить незалежно від другого бути зведене до тої третої річі, яка є їх спільною мірою.

Щоб трохи яснійше представити сю справу, я удам ся до зовсім звичайного геометричного рисунку. Порівнюючи поверхні трикутників в всіх можливих формах і величинах, або якінебудь інші прямолнійні фігури, — в який спосіб ми

поступаємо? Ми зводимо котрийнебудь трикутник до форми яка є зовсім іншою від початкової. Коли ми вже з самих прикмет трикутника переконалися, що його поверхня є рівна його основі помноженій через висоту, тоді ми можемо порівнювати одні трикутники з другими без згляду на їх форму і величину, а також можемо порівнювати всі інші прямолінійні фігури, бо всі вони дадуться замінити на певну кількість трикутників.

В той самий спосіб ми поступаємо при означуванню вартості товару. Ми мусимо звести всі ті товари до якогось спільного виразу для всіх і опісля розрізняємо їх лише пропорцією в якій вони стоять до тої спільної міри.

Що є отже тою спільною мірою для всіх товарів? Се є праця. Щоб витворити якийсь товар, треба вложити в нього якусь кількість праці. І я кажу не лише праці, але суспільної (соціальної) праці. Чоловік, який витворює якусь річ для свого власного ужитку, творить продукт, а не товар. Щоби витворити товар, чоловік мусить не лиш витворити якусь річ, яка заспокоює суспільні потреби, але також його праця мусить бути частиною всеї праці вложеної суспільством. Його праця мусить бути вислідом поділу праці в суспільстві.

Коли ми говоримо про товар як про вартість, то ми маємо на думці виключно ту зреалізовану, утверджену, або иншими словами, скристалізовану суспільну працю. Під тим зглядом один товар може різнитися від другого лише в тім змислі, що один представляє більшу або меншу кількість праці, як приміром, в шовкову хусточку може бути вложена більша кількість праці ніж в цеглу. Але як ми міримо кількість праці? Міримо її тим часом, в яким праця триває, значить годиною, днем і т. д.

Отже ми приходимо до сего заключення: Товар є вартістю, бо він є скристалізованою суспільною працею. Величина вартості товару, або його релятивна вартість, залежить від більшої або меншої кількості тої суспільної матерії вложеної в него, то значить, залежить від того, скільки треба праці на продукцію того товару.

Зглядна (релятивна) вартість товару є отже означена від-

носною скількістю праці вложеної, зреалізованої в тім товарі. Скількості товару, які можуть бути витворені в тім самім часі є рівні. Або, вартість одного товару відносить ся так до вартости другого товару, як скількість праці вложеної в один товар до скількості праці вложеної в другий товар.

Я припускаю, що дехто з вас може запитати: Чи справді існує якась різниця межі означуванем вартости товару заробітною платнею а означуванем її скількістю праці потрібної до витвору товару? Отже я зазначу, що вам треба добре розрізнити межі нагородою за працю, і скількістю праці. Припустім, для приміру, що однакові скількості праці є вложені в один корець пшениці і в 100 грамів золота. Ми тоді припускаємо, що корець пшениці і 100 грамів золота є рівно-вартні, бо в них є скристалізовані рівні скількості праці; однакову скількість днів або тижнів треба вложити на продукцію одного кірця пшениці і 100 грамів золота.

Коли в той спосіб ми означуємо вартости золота і збіжа, чи ми маємо тут на думці заробітну платню рільника і углекспа? Зовсім ні. Ми лишаємо зовсім неозначеним, скільки плачено за роботу рільникови і углекопови, або чи взагалі заробітна платня була виплачувана. Коли була заробітна платня, так вона могла бути дуже нерівна. Робітник, якого праця зреалізована в кірці пшениці міг одержати за свою працю лиш 2 діжки, а робітник зайнятий в копальні міг одержати лише 50 грамів золота за свою працю. Платня тих двох робітників могла бути в якій небудь пропорції одна до другого, або могли бути рівні обі: вона могла бути половиною, одною третьою, одною четвертою, одною пятою або якою небудь іншою частию кірця пшениці і золота. Платня, розуміє ся, не може перевищати, не може бути більшою від вартости товару випродукованого робітниками, але вона може бути менша. Платня робітників є обмежена вартостию продукту, але вартість продукту не є обмежена їх платнею. Отже, як бачимо, вартости пшениці і золота зовсім не є зависимі від заробітної платні, виплаченої робітникам.

Означити вартість товару релятивною скількістю праці вложеної в нього є отже зовсім щось іншого як запутати ся

в колесо і пробувати означити вартість товару вартістю праці, то є, заробітнею платнею.

Обчислюючи риночну вартість якогось товару ми мусимо додати до скількості праці зужитої на самім кінци до праці зужитої передше при добуваню сирого матеріялу з якого товар зроблений, і також працю вложену в прибори, струменти, машини і будинки, які уживають ся для праці.

Напримір, вартість певної скількості бавовняного прядива є кристалізацією праці вложеної в саме прядево, і тої яку зужито для приготованя бавовни, і вугля, оливи і інших потрібних річий, як також праці вложеної в парову машину, в веретена, в фабричні будинки і т. д. Знаряди продукції, такі як струменти, машини, будинки служать довший час для продукції. Колиб їх зуживано за одним разом, так як сирий матеріял, то всю їх вартість треба би перенести на товар, при виробленю якого вони були помічні. Але тому, що приміром, веретено нищить ся лиш поступенно, поволи, — робить ся пересічний рахунок, опираючись на пересічний часі на який веретено може служити, і так обчислює ся знищене, якому підпадає веретено в якімсь часі, скажім в однім дни. В той спосіб ми обчислюємо, як багато вартости веретена переносить ся на прядево роблене кожного дня, і скілько з всеї праці вложеної, скажім в один фунт прядева припадає на працю вложену на всі приготовляючі процеси.

Хтось може сказати, що з огляду на се, що вартість товару означає ся скількістю праці вложеної в нього, з сего виходилоб, що чим більш чоловік лїнивий і недбалий, тим більшу вартість мають його товари, бо він мусить уживати більше часу до виробленя свого товару. Се однак є хибний погляд. Читачі пригадують собі, що я вживав слова “суспільна праця”, і се слово “суспільна” має дуже велике значіне в тім місци.

Коли ми кажемо, що вартість товару означає ся скількістю праці вложеної або скристалізованої в нього, то ми розуміємо під сим скількість праці конечної до виробу того товару на данім ступени розвою суспільства, в певних обставинах продукційних сил, при даній суспільній пересічній інтен-

живн
сти і
] в тої
шене
по м
кості
Чим
варті
І
това
Але
това
бітні
більш
тим
часу
сама
ні і в
ся. З
знаря
однім
редш
зовсім
разів
ток з
Г
вправ
но за
П
жайнс
Д
творч
на ве
праці,
ристу
через

зивности (видатности праці) і при даній пересічній здібности робітників.

Коли отже скількість суспільної кінцевої праці вложеної в товар регулює вартість того товару, то тоді кожне підвишене скількості праці потрібно до виробу товару рівночасно мусить підносити його вартість, а кожне зменшене скількості потрібно праці мусить зменшувати вартість товару. Чим більше праці вимагає якийсь продукт, тим більше його вартість, чим менше праці, тим низша його вартість.

Коли би скількості праці потрібні для продукції даних товарів лишалися незмінні, то й вартість булаб незмінна. Але так воно не діє ся. Скількість праці потрібна до виробу товару змінює ся безнастанно зі зміною витворчої сили робітників. Чим більша витворча сила праці, тим вона видає більше продукту в данім часі, чим менше витворча сила, тим вона видає менше продукту. Коли би, приміром, з ходом часу було потрібно управляти менше урожайні поля, то та сама скількість продукту вимагала би більшої скількості праці і в наслідок того вартість рілничих продуктів піднесла би ся. Знова з другої сторони, коли при помочи найновіших знарядів продукції один чоловік може замінити в нитки в однім дні кілька тисяч разів більше бавовни, ніж міг він передше зробити при помочи звичайного веретена, то стає зовсім ясним, що кожний фунт бавовни потребує кілька тисяч разів менше праці, ніж передше, і в наслідок того вартість ниток зменшить ся кілька тисяч разів.

Побіч ріжнородних природних енергій і побіч придбаної вправи поодиноких осіб, витворча сила праці мусить головною залежати:

Перше, від природних обставин праці, як прим. від урожайности землі, від копалень і т. д.

Друге, від поступенного удосконалення суспільних витворчих сил праці, до яких приходиться ся через продукцію на велику скалю, через концентрацію капіталу і комбінацію праці, через поділ праці, машинерію, улпшуване метод, користуване ся хемічними і іншими фізичними винаходами, через скорочене часу і просторони при помочи злекшуваної

комунікації і транспорту, та через багато інших річій, якими наука примушує природні сили стати ся помічними праці, і через які суспільний або кооперативний характер праці розвиває ся. Чим більша витворча сила праці тим менше праці вкладає ся в якийсь продукт; і звідси менша вартість того продукту. Чим менша витворча сила праці, тим більше праці треба вложити в виріб того самого товару; і звідси більша вартість товару.

Тому загальний закон можемо сформуванати так:

Вартість товару є прямо-пропорціональна до часу вложеного в його продукцію, а відвортно пропорціональна до витворчих сил праці.

ЦІНА.

Досі я говорив про вартість, тепер я скажу дещо про ціну, яка є особлившою формою вартости.

Ціна сама в собі є нічим иншим, як вираженем вартости товару в грошах. Вартість всіх товарів переважно означає ся ціною в золоті або сріблї. Вартість золота і срібла, так само як і вартість всіх инших товарів є регульована скількістю праці потрібної на те, щоб їх дістати. Ви вимінюєте якусь певну скількість продукту вашого краю за золото і срібло, в яких також є скристалїзована якась певна скількість праці того народа, який має копальні золота і срібла. В той спосіб в золоті і сріблї ви виражуєте вартість всіх товарів, то є, поодинокі скількості праці вложені в їх витвір. Приглядаючись ближше трошевому вираженю вартости, або, що є тим самим, заміні вартости в ціну, ми побачимо, що се є процес в яким ми даємо вартости всіх товарів независиму одностайну форму, або инакше, при помочи якого ми означаємо товари як рівні скількості суспільної праці. Що відносить ся лиш до грошового вираження вартости, ціну назвав Адам Сміт природною ціною, а французькі фізіократи називали її "конечною ціною" (*prix necessaire*).

В таким отже відношеню стоїть вартість до конечної ціни, або инакше, в яким відношеню стоїть природна ціна до ко-

нечно
го-то
можу
одно
вираз
до се
бару.
даног

Д
його
над в
товар
питу.
ли, а
осере.
навер
або п
решкс
серед

Я
справи
подач
відати
чений
подач
се вон
док ц
розгля
них ці
в своїй
либане
підвис
других
на ціну
продак
Ріжні
вають

нечної ціни? Ви знаєте, що риночна ціна є та сама для всього товару одного роду, хоч відносини продукції того товару можуть бути різні для поодиноких продуцентів. (Продукція одного може коштувати більше як другого). Риночна ціна виражає лиш пересічну скількість суспільної праці потрібної до сего, щоби доставити на ринок відповідну скількість товару. Риночна ціна є обчислювана зі згляду на весь товар даного рода.

Досі ми бачили, що риночна ціна товару є те саме, що його вартість. Знова з другої сторони підвишене ціни понад вартість товару або знижене ціни на меншу як вартість товару, се все залежить від підвишення і зниження подачі і попиту. Відклонене риночної ціни від вартости не устає ніколи, але як говорить Адам Сміт: "Природна ціна (вартість) є осередочною ціною, до якої риночна ціна товарів неустанно наvertsє ся. Різні причини можуть обнизити риночну ціну, або підвишити понад вартість товару. Але помимо всіх перешкод, які не дозволяють риночній ціні задержати ся в осередку і спочити, вона неустано прямує до того осередка".

Я не думаю, що треба щось додавати до вияснення сеї справи. Зі сказаного виходить, що коли попит на товари і подача рівноважать ся, тоді риночна ціна товару буде відповідати його природній ціні, то значить, його вартости означеній скількістю праці потрібної до виробу того товару. Але подача і попит мусять неустанно стреміти до рівноваги, хоч се вони осягнуть через заміну одного відклонення другим, упадок ціни через підвишене ціни і навпаки. Коли замість розглядати щоденні колибання ціни, ми розберемо рух риночних цін за довший період часу, як се приміром, зробив п. Тук в своїй "Історії цін", то тоді ми також переконаєм ся, що колибання риночних цін, їх відклонене від вартости товару, їх підвишене і знижене, параліжують і винагороджують одні других; так, що побіч впливу монополій і інших чинників на ціну, які я тепер мушу полишити на боці, всі роди товарів продають ся за їх вартість, або інакше, за їх природну ціну. Різні періоди часу, в яких колибання риночних цін покривають ся є різні для різних родів товару, тому що одним то-

варом можна скорше вирівнати подачу після попиту, ніж другим.

Коли отже розбираючи ціни товарів в довших періодах часу, ми бачимо, що всі роди товару продають ся після їх вартости, то зовсім безглуздо булоб твердити, що профіт, (зиск) дістає ся в той спосіб, що товари продають ся за ціну висшу від вартости товару.

Отже щоб вияснити загальні свійства зиску (профіту), ви мусите вийти з того заложеня, що пересічно, товари продають ся після їх вартости, та що зиск одержує ся продаючи товар після його вартости, то є, відповідно до скількості праці вложеної в нього. Як ви не можете на тій основі вияснити зиску, то не зможете його пояснити зовсім. Се видає ся абсурдом і противним всім дотеперішним поглядам. Але також видає ся абсурдом, що земля крутить ся около сонця, та що вода складає ся з двох запальних газів. Научна правда завсїгди здає ся абсурдом, парадоксом з точки погляду щоденного досвіду, який дозволяє нам бачити лиш зверхний зрадливий вигляд річий.

Але в дійсности, научна правда є правдою і оперети ся її не можна. Так і правдою є, що зиск одержує ся продаючи товар після його вартости; а бере ся зиск з відти, що робітникам за їх працю не платить ся всеї вартости. І так повстає додаткова вартість товару, яка й перемінює ся в зиск.

~
у,
х
х
г,
у
)
-
и
и
г-
г-
л.
о
а'
г-
-
п
и
г-
е

N.L.C. - B.N.C.

3 3286 03546175 1

КОЖДИЙ

**РОБІТНИК І ФАРМЕР ПОВИНЕН ЧИТАТИ
ПЕРЕДОВСІМ РОБІТНИЧІ ЧАСОПИСІ!**

Чому?

Бо робітничі часописи обговорює кожду подію в краю і в світі лише зі становища інтересів робочого люду.

Одиною робітничою часописею в Канаді є

“УКРАЇНСЬКІ РОБІТНИЧІ ВІСТИ”

що виходять в Вінніпегу два рази на тиждень і коштують лише \$4.00 на рік.

Хто читає “Українські Робітничі Вісти”, виробляє собі суцільний світогляд і може осудити кожду подію в суспільнім житю.

“УКРАЇНСЬКІ РОБІТНИЧІ ВІСТИ” виступають проти кожного лайдацтва поповнюваного на робочім народі.

“УКРАЇНСЬКІ РОБІТНИЧІ ВІСТИ” доносять про робітничий рух на цілім світі, про боротьбу робітничої кляси.

Хто хоче знати, як свідомі робітники думають про суспільні події, хто хоче навчити ся соціалістичної думки, нехай читає передовсім “УКРАЇНСЬКІ РОБІТНИЧІ ВІСТИ”.

Адреса:

“UKRAINIAN LABOR NEWS”
Cor. Pritchard & McGregor Sts., Winnipeg, Man.